

คำนำ

หนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๒ และเล่ม ๓ นี้ พระมหาทองสืบ จารุวณฺโณ ป.ธ. ๕ หัวหน้ากองตำรา พร้อมด้วยคณะกรรมการ (ตามรายชื่อท้ายคำนำ) ได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้น ตามคำชี้แจงในคำนำพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นแล้ว ภายหลังจากคณะกรรมการจึงแยกพิมพ์เป็นเล่ม ๒ และเล่ม ๓ ตามที่ปรากฏนี้

ในการพิมพ์ครั้งนี้ แผนกตำราได้ตรวจแก้ไขคำแปลและถ้อยคำสำนวนให้สละสลวยและกระชับยิ่งขึ้นโดยตลอด ถ้ายังมีที่ขาดตกบกพร่อง ก็ขอให้ท่านผู้รู้โปรดช่วยทักท้วงแก้ไขต่อไปด้วย.

แผนกตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑ มีนาคม ๒๕๒๖

คำนำ

(พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๕)

บัดนี้ การศึกษานักธรรมและธรรมศึกษาได้เจริญแพร่หลายทั่วพระราชอาณาจักร ส่วนหลักสูตรแผนกเรียงความแก่กระพุ้ธรรม นั้น สำหรับชั้นตรี ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๑ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สำหรับชั้นโท ยังไม่มีหนังสือหลักสูตรโดยเฉพาะ แต่ได้ใช้กระพุ้ธรรมในหนังสือพุทธศาสนสุภายิตเล่ม ๑ นั้นเป็นพลางก่อน แม้สำหรับชั้นเอก ก็ยังไม่มีหนังสือหลักสูตรโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน และได้ใช้กระพุ้ธรรมในหนังสืออื่นบ้าง ในหนังสืออื่นบ้าง ไม่จำกัด

ข้าพเจ้าเห็นว่า ถึงเวลาสมควรที่จะเรียบเรียงหนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๒ เพื่อเป็นหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษา

ชั้นโท และพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๓ เพื่อเป็นหลักสูตรนักเรียน
และธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป ได้นำความดำรินั้นกราบเรียนท่าน
เจ้าพระคุณสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหาร นายกรรมการ
มหามกุฏราชวิทยาลัย และท่านเจ้าคุณพระศาสนโสภณ (แจ่ม
จตุตสฺสโล ป. ๓) วัดมกุฏกษัตริยาราม กรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย
และแม่กองแผนกธรรมสนามหลวง เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึง
ขอให้เพื่อนสหพรหมจารีหลายรูป (ตามรายนามในหนังสือนี้) ช่วย
คัดคาลาในพระไตรปิฎกโดยมาก และแปลตรวจจัดระเบียบเข้าหมวด
ธรรมชั้นหนึ่งก่อน ครั้นร่างสำเร็จแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้จัดแปลแก้ไขตัดเติม
อีกชั้นหนึ่ง จนสำเร็จรูปตามที่ปรากฏนี้

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีเจตนารวบรวมหนังสือนี้ขึ้น เพื่อประโยชน์
แก่กุลบุตรหลายประเภท มิใช่สำหรับเป็นหลักสูตรนักเรียนและ
ธรรมศึกษาอย่างเดียว แม้ผู้มีได้เป็นนักเรียนชั้นนั้น จักอ่อนคุณเพื่อ
ธรรมปฏิบัติก็ได้ สำหรับนักเทศก์ยกขึ้นเป็นหัวข้อธรรมเทศนาก็ได้
เพราะฉะนั้น หนังสือนี้จึงสมควรแก่นักเทศก์นักธรรมทั้งปวง.

ในขณะที่กำลังรวบรวมหนังสือนี้อยู่ ท่านผู้อุปการะจะฉลอง
พระพุทธรูปและประโยชน์ ๕ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือธรรมชั้น
ฉลอง แล้วแจกในงานนั้นด้วย ข้าพเจ้าได้รับมอบให้จัดหาหนังสือ
สำหรับการนั้น จึงได้เลือกหนังสือนี้ให้พิมพ์ขึ้นก่อน ภายหลังจัด
ได้แยกเป็นเล่ม ๒ และเล่ม ๓ สำหรับเป็นหลักสูตรต่อไป.

หนังสือพุทธศาสนสุภายิตได้สำเร็จรูปเห็นปานนี้ เพราะอาศัย
น้ำพักน้ำแรงของเพื่อนสหพรหมจารีผู้ช่วยเหลือเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น
จึงขอขอบใจท่านเหล่านั้นไว้ในที่นี้ด้วย.

พระมหาทองสีบ จารุวณฺโณ

วัดมกุฏกษัตริยาราม

๘ ตุลาคม ๒๔๗๕

พุทธศาสนาสูภายิต

เล่ม ๒

๑. อัตถวรรค คือ หมวดตน

๑. อุตตทตถุถั ปรัตถุเณน พหุณาปี น หาปเย

อุตตทตถุถมภิญญา สทตถุถปสุโต สียา.

บุคคลไม่ควรพละประโยชน์ของตน เพราะประโยชน์ผู้อื่นแม้มาก รู้จักประโยชน์ของตนแล้ว พึงชวนช่วยในประโยชน์ของตน.

(พุทธ) จุ.

ธ. ๒๕/๓๗.

๒. อุตตานญเจ ตถา กยิรา ยถญญมนุสาสติ

สุทนต์ วัต ทเมถ อุตตา หิ กิร ทุทุทโม.

ถ้าสอนผู้อื่นจันใด พึงทำตนจันนั้น ผู้ฝึกตนดีแล้ว ควรฝึกผู้อื่น ได้ยอนว่าตนแลฝึกยาก

(พุทธ) จุ.

ธ. ๒๕/๓๖.

๓. อุตตานเมว ปจัม ปฏฐิรูปะ นีเวสเย

อถญญมานุสาเสยฺย น กิลิสเสยฺย ปญฺทิตโต.

บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรก่อน สอนผู้อื่นภายหลัง จึงไม่มัวหมอง.

(พุทธ) จุ.

ธ. ๒๕/๓๖.

๒. อัปมาทวรรค คือ หมวดไม่ประมาท

๔. อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ   สุตฺเตสุ พหุชาคโร

อพฺลสฺสว สิมฺสโร   หิตฺวา ยาทิ สฺเมธโร.

คนมีปัญญาดี ไม่ประมาทในเมื่อผู้อื่นประมาท มักตื่นในเมื่อผู้อื่นหลับ ย่อมละทิ้ง (คนโง่) เหมือนม้าไฟเท้าเร็ว ที่งม้ามไม่มีกำลังไปฉะนั้น.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๑๘,๑๙.

๕. อุกฺขจฺจานวโต สติมโต   สฺวจิกมฺมุสฺส นิสฺมุฏการิโน

สญฺญตฺตสฺส จ ฌมฺมุชชีวิโน   อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ.

ยศย่อมเจริญ แก่ผู้มีความหมั่น มีสติ มีการทำงานสะอาด ใคร่ครวญแล้วทำ ระวังดีแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๑๘.

๖. มา ปมาทมนฺุญเชก   มา กามรติสฺนฺุถว

อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺุโต   ปปฺโปติ ปรมํ สฺขํ.

อย่ามัวแต่ประมาท อย่ามัวแต่สนิทชิดชอบในกาม เพราะผู้ไม่ประมาท พิจารณาอยู่ ย่อมถึงบรมสุข.

(พุทธ)

ถ. ศ. ๑๕/๓๖.

๓. กัมมวรรค คือ หมวดกรรม

๗. อติสํติ อติอุณฺหํ อติสยมิทํ อหุ

อิติ วิสุตฺตจกมฺมนุเต อตฺเต อจฺเจนฺติ มาณเว.

ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลยคนผู้ทอดทิ้งการงาน ด้วยอ้างว่า
หนานัก ร้อนนัก เย็นเสียแล้ว.

(พุทธ) ที. ปาฎิ. ๑๑/๑๕๕.

๘. อต ปาปานิ กมฺมานิ กริ พาลो น พุชฺฌติ

เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิทฺทโธเว ตปฺปติ.

เมื่อคนโง่มีปัญญาทึบ ทำกรรมชั่วอยู่ก็รู้สึก เขาเดือดร้อน
เพราะกรรมของตน เหมือนถูกไฟไหม้.

(พุทธ) บ. ๖. ๒๕/๓๓.

๙. ยาทิสํ วปเต พิชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ

กฺลฺยาณการี กฺลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ.

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อม
ได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว.

(พุทธ) ตี. ตี. ๑๕/๓๓๓.

๑๐. โย ปุพฺเพ กตกลุยาโณ กตตุโธ นาวพฺพชฺชติ

อตฺตา ตสฺส ปฺลชฺชชฺชติ เย โหนฺติ อภิปรตฺติตา.

ผู้ใด อันผู้อื่นทำความดี ทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน แต่ไม่
รู้สึก (คุณของเขา), ประโยชน์ที่ผู้อื่นปรารถนาย่อมหนีบหาย.

(ทพฺพหรมมโปธิสฺสคฺต)

บฺ. ชา. สคฺตก. ๒๗/๒๒๘.

๑๑. โย ปุพฺเพ กตกลุยาโณ กตตุโธ มนุพฺพชฺชติ

อตฺตา ตสฺส ปวทฺตมฺมชฺชติ เย โหนฺติ อภิปรตฺติตา.

ผู้ใด อันผู้อื่นทำความดี ทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน ย่อม
สำนึก (คุณของเขา) ได้ ประโยชน์ที่ผู้อื่นปรารถนาย่อมเจริญ.

(ทพฺพหรมมโปธิสฺสคฺต)

บฺ. ชา. สคฺตก. ๒๗/๒๒๘.

๑๒. โย ปุพฺเพ กรณียานิ ปจฺจนา โส กาคุมิจฺจติ

วรุณกฺกฺขัณฺโณ ภณฺโฆว ส ปจฺจนา อนฺตปฺปติ.

ผู้ใด ปรารถนาทำกิจที่ควรทำก่อน ในภายหลัง ผู้นั้น ย่อม
เดือดร้อนในภายหลัง คุณมาณพ (ผู้ประมาทแล้วรับ) หักไม้กุ่ม
ฉะนั้น.

(โปธิสฺสคฺต)

บฺ. ชา. เอก. ๒๗/๒๓.

๑๓. สเจ ปุพฺพเพทตเหตุ สุขทุกขํ นิคจฺจนติ
โปราณกํ กตํ ปาปํ ตเมโส มฺลจฺเจต อธิณฺ.

ถ้าประสพสุขทุกข์ เพราะบุญบาปที่ทำไว้ก่อนเป็นเหตุ ชื่อว่า
เปลี่ยนบาปเก่าที่ทำไว้ ดูเปลี่ยนนี้ละนั้น.

(โพธิสัตต) ชุ. ขา. ปญฺญาส. ๒๘/๒๕.

๑๔. สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺเฑน วิหีสติ
อตุตฺโณ สุขเมสฺसानิ เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ.

สัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความสุข ผู้ใดแสวงหาสุขเพื่อตน เบียด
เบียนเขาด้วยอาชญา ผู้นั้นละไปแล้ว ย่อมไม่ได้สุข.

(พทุฐ) ชุ. ฐ. ๒๕/๓๒.

๑๕. สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺเฑน น หีสติ
อตุตฺโณ สุขเมสฺसानิ เปจฺจ โส ลภเต สุขํ.

สัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความสุข ผู้ใดแสวงหาสุขเพื่อตน ไม่
เบียดเบียนเขาด้วยอาชญา ผู้นั้นละไปแล้ว ย่อมได้สุข.

(พทุฐ) ชุ. ฐ. ๒๕/๓๒.

๔. กิเลสวรรค คือ หมวดกิเลส

๑๖. กามา กญฺกา อาสิวิสุปมา   เยสุ มุจฺฉิตา พาลา

เต ทิฆรตุตฺติ นิริเย   สมปปีตา หลณนุเต ทุกฺขิตา.

กามทั้งหลายเป็นของเผ็ดร้อน เหมือนงูพิษ เป็นที่คนโง่หมกมุ่น
เขาต้องแอดทุกข์ยากอยู่ในนรกตลอดกาลนาน.

(สุเมธาเถรี)

ขุ. เถรี. ๒๖/๔๕๕.

๑๗. กุหา ถฺฐา ลปา สิงฺคิ   อุณฺหา จาสมาคิตา

น เต ธมฺเม วิรุหนฺติ   สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต.

คนหลอกลวง เย่อหยิ่ง เพื่อเจือ จี้อัว อวดดี และไม่ตั้งมั่น
ย่อมไม่ม่งอกงามในธรรมที่พระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าทรงแสดงแล้ว.

(พุทฺธ)

องฺ. จตุตฺก. ๒๑/๓๔.

๑๘. โภธสุตฺ วิสมฺลสุตฺ   มธฺรคฺคสุตฺ พุราหมณ

วธฺ อริยา ปถฺสนฺติ   ตณฺหิ เจตฺวา น โสจฺติ.

พราหมณ์! พระอริยเจ้าย่อมสรรเสริญผู้ฆ่าความโงธ ซึ่งมี
โคธเป็นพิษ ปลายหวาน, เพราะคนตัดความโงธนั้นได้แล้ว ย่อม
ไม่เศร้าโศก.

(พุทฺธ)

ถฺ. ส. ๑๕/๒๓๖.

๑๕. นิตฺถํ น พหุลีกเรยฺย

ชาครีย์ ภะชยฺย อาตปปี

ตณฺหี มายํ หสฺสํ จิตฺตํ

เมถุนํ วิปฺปชฺเห สวิภูตํ.

ผู้มีความเพียรไม่พียงนอนมาก พึงเสพธรรมเครื่องตื่น พึงละ
ความเกียจคร้าน มายา ความร่าเริง การเล่น และเมถุนพร้อมทั้ง
เครื่องประดับเสียบ.

(พุทธ) พุ. ส. ๒๕/๕๑๕.

พุ. มหา. ๒๕/๔๕๗,๔๖๐.

๒๐. ปรวชฺชานุปสฺสิสฺส

นิจฺจํ อุชฺฌมานสฺสณฺนิโน

อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺนติ

อารา โส อาสวกฺขยา.

คนที่เห็นแต่โทษผู้อื่น คอยแต่เพ่งโทษนั้น อาสวะก็เพิ่มพูน
เขายังไกลจากความสิ้นอาสวะ.

(พุทธ)

พุ. ฐ. ๒๕/๔๕.

๒๑. ยทา ทฺวเยสุ ฐมฺเมสุ

ปารฺถุ โหติ พุราหฺมโณ

อถสฺส สพฺุเพ ลโยคา

อตฺถํ กจฺจนฺนติ ชานโต.

เมื่อใด พราหมณ์เป็นผู้ถึงฝั่งในธรรม ๒ อย่าง เมื่อนั้นกิเลส
เครื่องตรึงทั้งปวงของพราหมณ์ผู้รื้อนั้น ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้.

(พุทธ)

พุ. ฐ. ๒๕/๖๗.

๒๒. ยา กาจิมมา ทุคคตโย อสมัม โลเก ปรมุหิ จ

อวิชขามูลกา สพฺพา อิจฺฉาโลกสมฺมุสฺสยา.

ทุกฺคิตินโลกนึ้และโลกหน้า ล้วนมีวิชาเป็นรอก มีอิจฉาและ
โลกเป็นล้าตั้น.

(พุทฺธ)

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๕๖.

๒๓. เยน สลฺเลน โอตินฺโณ ทิสสา สพฺพา วิธาวตี

คเมว สลฺลํ อพฺพุยฺห น ธาวตี น ลีทตี.

บুদ্ধคลถูกถูกศรใดแทงแล้วยอมเล่นไปทั่วทิศ ถอนลูกศรนั้น
แล้ว ย่อมไม่เล่นและไม่จม.

(พุทฺธ) ขุ. ส. ๒๕/๕๑๘.

ขุ. มหา. ๑๕/๕๐๑.

๒๔. โลโก โทโส จ โมโห จ บุริถิ ปาปเจตถิ

หีสนฺตติ อตฺตสมฺภูตา ตจสาร์ว สมฺผลิ.

โลกะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ย่อมเบียดเบียนผู้มีใจชั่ว
คจขุยไฝ่ฆ่าตั้นไฝ่จะนั้น

(พุทฺธ) ขุ. อิติ. ๒๕/๒๖๔.

ขุ. มหา. ๒๕/๑๘.

๕. ขันติวรรค คือ หมดอดทน

๒๕. อดทนโนปี ปรเสณจ อดถวโห ว ขนติโก

สคคโมกขคัม มคค อารุโห โหติ ขนติโก.

ผู้มีขันติ ซื่อว่านำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนทั้งแก่ผู้อื่น, ผู้มีขันติ ซื่อว่าเป็นผู้ขึ้นสู่ทางไปสวรรค์และนิพพาน.

ศ. ม. ๒๒๒.

๒๖. เกวลานปี ปาปาน ขนติ มุถุ นิกนุติ

ครทลหาทิน มุถุ ขนติ ขนติโก.

ขันติ ย่อมตัดรอกแห่งบอบทั้งสิน, ผู้มีขันติซื่อว่าย่อมขุครอก แห่งความติเตยนและการละเล่กันเป็นต้นได้.

ศ. ม. ๒๒๒.

๒๗. ขนติโก เมตตว ลากิ ยสสุสิ สุขสิลว

ปิโย เทวมนุสสาน มนโโป โหติ ขนติโก.

ผู้มีขันตินับว่ามีเมตตา มีลาก มียศ และมีสุขเสมอ, ผู้มีขันติ เป็นที่รักที่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ศ. ม. ๒๒๒.

๓๔. ทีโส ทิสฺ ยนฺตํ กยฺรา เวรี วา ปน เวรีนํ

มิจฺฉาปณฺหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเร.

โจรกับโจรหรือไพร่กับไพร่ พึงทำความพินาศให้แก่กัน, ส่วน
จิตที่ตั้งไว้ผิด พึงทำเขาให้เสียหายยิ่งกว่านั้น.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๐.

๓๕. พุรงฺกมํ เอกจรั อสรีรั กุหาสยํ

เย จิตฺตํ สลฺลณเมสฺสนฺติ โมกฺขณฺติ มารพฺนุชฺณา.

ผู้ใดจักสำรวมจิตที่ไปไกล เทียวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง มีถ้า
(คือกาย) เป็นที่อาศัย, ผู้นั้นจักพ้นจากเครื่องผู้ของมารได้.
ให้ตรงได้ เหมือนช่างศรทำลูกศรให้ตรงได้ฉะนั้น.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๑๙, ๒๐.

๓๖. น ตํ มาตา ปิตา กยฺรา อญฺเณ วาปิจ ญาตกา

สมฺมาปณฺหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร.

มารดาบิดาหรือญาติเหล่าอื่น ไม่พึงทำเหตุนั้นให้ได้, ส่วนจิต
ที่ตั้งไว้ดีแล้ว พึงทำเขาให้ดีกว่านั้น.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๐.

๓๗. ผนุทนํ จปลิ จิตตํ   ทุรกุขํ ทุณฺนิวารยํ

อุขุํ กโรติ เมธาวิ   อุตฺกาโรว เตชนํ.

คนมีปัญญาทำจิตที่คืนรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก
ให้ตรงได้ เหมือนช่างศรทำลูกศรให้ตรงได้ฉะนั้น.

(พุทธ)   พุ. ฐ. ๒๕/๑๕.

๓๘. ยถา อการํ ทุจฺจนฺนํ   วุญฺจि สมติวิษฺณติ

เอว อภาวิตํ จิตตํ   ราโค สมติวิษฺณติ.

ฝนย่อมร้าวรดเรือนที่มุงไม่ดีฉันใด, รากะย่อมร้าวรดจิตที่ไม่ได้
อบรมฉันนั้น.

(พุทธ)   พุ. ฐ. ๒๕/๑๖.

๓๙. โย จ สทฺทปฺปรีตฺตาสี   วเน วาตมิโต ยถา

สทฺทจิตฺโตติ ตํ อาหุ   นาสุส สมฺปชฺชเต วตฺ.

ผู้ใด มักหวาดสะดุ้งต่อเสียง เหมือนเนื้อทรายในป่า, ท่านเรียก
ผู้นั้นว่ามีจิตเบา, พรตของเขาย่อมไม่สำเร็จ.

(อรรถุตรภิกขุ)   ตี. ส. ๑๕/๒๕๖.

๔๐. วาริโซว ฤเต จิตฺโต โอกโมกตอุพฺภโต

ปริพนฺทติทํ จิตฺตํ มารเชยฺย ปหาตเว.

จิตนี้ถูกยกขึ้นจากอาลัยคือกามคุณ เพื่อละที่ตั้งแห่งมาร ย่อม
คืนรน เหมือนปลาถูกจับขึ้นจากน้ำโยนไปบนบกฉะนั้น.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๑๘.

๔๑. สยฺยุยา วิปริเยสา จิตฺตุนฺเต ปริทฺยหติ

นิมิตฺตํ ปริวฺหเชหิ สฺภํ ราฎฺฐปสฺสหิตํ.

จิตของท่านย่อมเดือดร้อน เพราะเข้าใจผิด, ท่านจงเว้นเครื่อง
หมายที่สวयงามประกอบด้วยความรัก.

(อานนท) ส. ส. ๑๕/๒๓๗.

๔๒. เสโล ยถา เอกมฺโน วาเตน น สมิริติ

เอวํ นิหฺทาปัสสาสุ น สมินฺชุนฺติ ปญฺทิตา.

ภูเขาหินแห่งที่บ ไม่สิ้นสะเก็ดหินเพราะลมมันใด, บัณฑิตย่อมไม่
หวั่นไหวในนิินทาและสรรเสริญมันนั้น.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๔๖. ปุพฺพเพ ทานาทิกํ ทตฺวา อิทานิ ลภตี สุขํ

มฺเฏว สิญฺจิตํ โหติ อคฺคเ จ ผลทายกํ.

ให้ทานเป็นต้นก่อน จึงได้สุขบัดนี้ เหมือนรดน้ำที่โคนให้ผล
ที่ปลาย.

สพฺพสารตฺถชาลินี.

๔๗. ยถา วาริวหา ปุรา ปริปุเรนฺติ สาคร์

เอวเมว อิตฺ ทินฺนํ เปตานํ อุกฺกปฺปติ.

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้เต็มได้ฉันใด, ทานที่ให้แต่โลกนี้
ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้วฉันนั้น.

(พฺทฺธ) พุ. พุ. ๒๕/๑๐.

๔๘. โส จ สพฺพทโท โหติ โย ททาติ อฺปฺสฺสยํ

อมตฺนุทโท จ โส โหติ โย ฅมฺมมฺนุสฺสาคฺติ.

ผู้ใดให้ที่พักอาศัย ผู้นั้นชื่อว่าให้สิ่งทั้งปวง, ผู้ใดสอนธรรม
ผู้นั้นชื่อว่าให้อมตะ.

(พฺทฺธ) ตี. ต. ๑๕/๔๔.

๘. ชัมมวรรค คือ หมวดธรรม

๔๘. อชมฺมํ ปฏิปนฺนุสฺส โย ชมฺมมฺนุสฺสตี

ตฺสฺส เจ วณฺโณ กยฺรรา น โส คจฺเจยฺย ทฺตฺตฺตี.

ผู้ใดสอนธรรมแก่คนปฏิบัติไม่ถูก ถ้าเขาทำตามคำของผู้นั้น
จะไม่ไปสู่ทุกคติ.

(พุทธ)

ขุ. ขา สฎฺฐี. ๒๘/๓๕.

๕๐. อุปรามภจิตฺโต ทุมฺเมโธ สุณฺนาตี ชินฺตาสนฺ

อารกา โหตี สทฺธชฺมมา นภโธ ปจฺวี ยถา.

ผู้มีปัญญาทราม มีจิตใจกระด้าง ถึงฟังคำสอนของพระชินเจ้า
ก็ยังไม่ห่างไกลจากพระสังฆธรรม เหมือนดินกับฟ้า.

(ยสทตฺตเถร)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๒๓.

๕๑. ขตฺติยา พุราหฺมณา เวสฺสา สุตฺทา จณฺฑาลปุกฺกุสา

อิช ชมฺมํ จริตฺวาน ภวนฺตี ติทิเว สมา.

กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร จัณฑาล และคนงานชั้นต่ำ
ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้เสมอกันในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์.

๕๒. ตณฺหาทฺติโย ปุริโส ทิมมทฺธาน ถัสฺส

อิตฺถมฺภาวณฺณถาภาว ถัสฺสํ นาทิวตฺตติ.

คนมีตัณหาเป็นเพื่อน ท่องเที่ยวอยู่ช้านาน ไม่ล่วงพ้นสงสาร
ที่กลับกลอกไปได้.

(ปัจเจกพุทธ)

บุ. จุ. ๓๐/๓๒๐.

๕๓. นภณฺจ ทฺูเร เปรวิ จ ทฺูเร

ปาริ สมฺมทฺตสฺส ตทาหุ ทฺูเร

ตโต หเว ทฺูรตฺร วทนฺติ

สตณฺจ ชฺมโม อสตณฺจ ราช.

เขากล่าวว่า ไฟกับดินไกลกัน และฝั่งทะเลก็ไกลกัน แต่ธรรม
ของสัตบุรุษกับของอสัตบุรุษไกลกันยิ่งกว่านั้น.

(พราหมณ์)

บุ. ชา. อสีติ. ๒๘/๑๔๓.

๕๔. นิกฺกฺุหา นิลฺลปา ชีรา อถทฺธา สฺุสมฺาหิตา

เต เว ชฺมเม วิรฺุหนฺติ สมฺมาสมฺพุทธเทสิเต.

ผู้ไม่คดโกง ไม่พูดเพ้อ มีปรีชา ไม่หยิ่ง มีใจมั่นคงนั้นแล
ย่อมมั่งคั่งในธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว.

(พุทธ) อญ. จตุกก. ๒๑/๓๔.

บุ. มหา. ๒๕/๑๕๑.

๖๔. อจฺจึ ยถา วาตเวเคน จิตฺตํ

อตุถํ ปเลติ น อุเปติ สงฺขํ

เอวํ มุนี นามกายา วิมุตฺโต

อตุถํ ปเลติ น อุเปติ สงฺขํ.

เปลวไฟที่ถูกกำลังลมพัดดับวูบไป ย่อมกำหนดนับไม่ได้ฉันใด,
ผู้รู้พ้นไปแล้วจากนามกาย ดับวูบไป ย่อมกำหนดนับไม่ได้ฉันนั้น.

(พุทธ) บุ. ส. ๒๕/๕๓๕.

บุ. จ. ๓๐/๑๓๖.

๖๕. อินฺทริยานิ มนุสฺसानํ

หิตาย อหิตาย จ

อรกฺขิตานิ อหิตาย

รกฺขิตานิ หิตาย จ.

อินทรีย์ของมนุษย์มีอยู่เพื่อประโยชน์ และมีโทษประโยชน์ คือ
ที่ไม่รักษา ไม่เป็นประโยชน์, ที่รักษา จึงเป็นประโยชน์.

(ปาราสริยเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๗๒.

๖๖. ตสฺมา หิ ปณฺฑิตो โปโส

สมฺปสฺสุ อตฺถมตฺตโน

โลกสฺส น วถฺ คจฺเจ

หนนฺยย ทิสกํ มนํ.

ผู้เป็นบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน ไม่พึงลู่อำนาจของ
โลกะ พึงกำจัดน้ำใจที่ละโมภเสีย.

(พุทธ)

บุ. ชา. ปกิณฺณก. ๒๗/๓๕๖.

๓๐. **ปรทุกขุปรานน โย อตุตโน สุขมิจจติ**

เวรตัสคคตัสสุโจ เวรา โส น ปริมุจจติ.

ผู้ใด ต้องการสุขเพื่อตน ด้วยการก่อทุกข์แก่ผู้อื่น, ผู้นั้น
ชื่อว่า พัวพันไปด้วยเวร ย่อมไม่พ้นจากเวร.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๕๓.

๓๑. **ปริตติ ทารุมารุห ยถา ตีเท มหณฺณเว**

เอว กุสิตมาคมม สาธุชีวีปี สีสติ.

คนเกาะไม้พินเล็ก ๆ พิงจมลงในทะเลนั้นใด คนมั่งมีอาศัยความ
เกียจคร้านก็ล้มจมฉนั้นนั้น.

(วิมลเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๐๕.

๓๒. **พลั จนุโท พลั สุริโย พลั สมณพฺราหฺมณา**

พลั เวลา สมุทฺทสฺส พลาติพลมิตฺติโย.

พระจันทร์ พระอาทิตย์ สมณพราหมณ์ และฝั่งทะเล ต่างก็
มีกำลัง, แต่สตรีมีกำลังยิ่งกว่ากำลัง (เหล่านั้น).

(มหาชนก)

พ. ชา. นวก. ๒๗/๒๖๑.

๑๐. ปัญญาบรรค คือ หมวดปัญญา

๑๕. อปฺปสฺสุตายํ ปุริโส พลิทฺทโทว ชีรติ

มฺตานิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒติ.

คนผู้สดับน้อยนี้ ย่อมแก่ไป เหมือนวัวแก่ อ้วนแต่เนื้อ แต่ปัญญาไม่เจริญ.

(พุทธ)

ขุ. ฐ. ๒๕/๓๕.

๑๐. ชีวเตวาปี สปปญฺโธ อปี วิตุตฺตปริกฺขยา

ปญฺญา ย จ อลาเกน วิตุตฺตวาปี น ชีวติ.

ถึงสิ้นทรัพย์ ผู้มีปัญญาก็เป็นอยู่ได้, แต่อับปัญญาแม้มีทรัพย์ก็เป็นอยู่ไม่ได้.

(มหากปฺปินเถร)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๐.

๑๑. ปญฺญวา พุทฺธิสมฺปนฺโน วิชานวิธิกวิโท

กาลลฺลญฺ สมนฺลฺลญฺ จ ส ราชวสตี วเส.

ผู้มีปัญญา ถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดการงาน
รู้กาลและรู้สมัย เขาพึงอยู่ในราชการได้.

(พุทธ)

ขุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๓๕.

๘๒. ปัญญา หิ เสฏฐา กุสลา วทนต์

นกุขตุตราชาวิเว ทารกานัน ค

สีลํ สีริ จาปี สตยจ ชมโม

อนุวยิกา ปญญวโต ภวนติ.

คนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาประเสริฐ เหมือนพระจันทร์ประเสริฐ
กว่าดาวทั้งหลาย แม้ศีลสิริและธรรมของสัตบุรุษยอมไปตามผู้มี
ปัญญา.

(สภกคโพธิสตุต)

บุ. ชา. จตุตาพีศ. ๒๗/๕๔๑.

๘๓. มตุตาสุขปริจจาคา

ปสเส เจ วิปลํ สุขํ

จเช มตุตาสุขํ สีโร

สมปสสุ วิปลํ สุขํ.

ถ้าพึงเห็นสุขอันไพบูรณ์ เพราะยอมเสียสละสุขส่วนน้อย ผู้มี
ปัญญาถึงเห็นสุขอันไพบูรณ์ ก็ควรสละสุขส่วนน้อยเสีย.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๕๓.

๘๔. ยถํ ลทุชาน ทุมเมโธ

อนตถํ จรติ อตุตโน

อตุตโน จ ปเรตยจ

หีสาย ปฎิปชชติ.

คนมีปัญญาทราม ได้ยศแล้วยอมประพฤติสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
แก่ตน ย่อมปฏิบัติเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น.

(หตุถาจริย)

บุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๐.

๕๑. อุทพินทุนิปาเตน   อุทกมุโหปี ปุรติ

    อาปุรติ พาโล ปาปสุต   โลกํ โลกปี อาจัน.

    แม่หม่อนน้ำยังเต็มด้วยหยาดน้ำฉันใด, คนเขลาตั้งสมบาปแม่ที่ละ
    น้อย ๆ ก็เต็มด้วยบาปฉันนั้น.

(พุทธ)

    พ. ฐ. ๒๕/๓๑.

๕๒. เอกํ ฐมัม อตีตสุต   มุสาวาทิสุต ชนุตโน

    วิตินุณปรโลกสุต   นตุติ ปาปี อการिय.

    คนพูดเท็จ ถ่วงสัตยธรรมเสียอย่างหนึ่ง ไม่คำนึงถึงโลกหน้า
    จะไม่พึงทำบาปเป็นอันไม่มี.

(พุทธ)

    พ. ฐ. ๒๕/๓๘.

๕๓. น हि ปาปี กตํ กมัม   สขุขุชีริว มุจจติ

    ทหนุตํ พาลมनुเวติ   ภสฺมาจฺจนฺโนว ปาวโก.

    บาปกรรมที่ทำแล้วยอมไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนนมสดที่รีดใน
    วันนั้น, บาปยอมตามเผาคนเขลา เหมือนไฟที่เฝ้ากลบไว้.

(พุทธ)

    พ. ฐ. ๒๕/๒๔.

๕๔. ปาณิมุหิ เจ วโณ นาสุส   หเรยฺย ปาณินา วิสั

นาพุพณั วิสมนุเวติ   นตุถิ ปาปํ อกุพุพโต.

ถ้าฝ่ามือไม่มีแผล ก็พึงนำยาพิษไปด้วยฝ่ามือได้ ยาพิษซึมเข้า
ฝ่ามือไม่มีแผลไม่ได้ฉันใด, บาปย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่ทำฉันนั้น.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๓๑.

๕๕. โย จ สเมติ ปาปานิ   อณฺฺณุตฺตานิ สพุพโส

สมิตตฺตา หิ ปาปานํ   สมโณติ ปวฺจจฺจติ.

ผู้ใดระงับบาปน้อยใหญ่ได้โดยประการทั้งปวง ท่านเรียกผู้นั้น
ว่าสมณะ เพราะเป็นผู้ระงับบาปทั้งหลายได้.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๕๐.

๕๖. วาณิโชว ภยํ มคฺคํ   อปฺปสฺสตุโถ มหาทฺฐโน

วิสั ชีวิตฺกาโมว   ปาปานิ ปรีวชฺชเย.

ควรงดเว้นบาปเสีย เหมือนพ่อค้ามีพวคน้อย มีทรัพย์มาก
เว้นหนทางที่มีภัย และเหมือนผู้รักชีวิต เว้นยาพิษเสีย ฉะนั้น.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๓๑.

๑๓. ปุคคตวรรค คือ หมวดบุคคล

๕๗. อจฺจยํ เทสยนฺตํ โย เจ น ปฏิญฺหติ

โกปนฺตโร โทสครุ ส เวรํ ปฏิมุจฺจติ.

เมื่อเขาขอโทษ ถ้าผู้ใดมีความขุ่นเคือง โกรธจัด ไม่ยอมรับ
ผู้นั้นชื่อว่าหมกแสรไว้.

(เทวดา)

ดี. ศ. ๑๕/๓๔.

๕๘. อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารกามิโน

อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุชฺชาวติ.

ในหมู่มนุษย์ คนที่ถึงฝั่ง (นิพพาน) มีน้อย, ส่วนประชา
นอกนี้ วิ่งอยู่ตามชายฝั่ง.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๒๖.

๕๙. อสุภาย จิตฺตํ ภาวเหิ เอกคฺคํ สฺสมาหิตํ

สติ กายคตา ตฺยตฺถ นินฺพิทาพหุโล ภว.

จงอบรมจิตให้แน่วแน่นคง ด้วยอสุภสังขยา จงมีสติไปในกาย
จงมีความเบื่อหน่ายมาก (ในสังขารทั้งปวง).

(วงคีสเถร)

ดี. ศ. ๑๕/๒๗๗.

๑๐๓. เอวัง มนุสสุส โปสสุส พาลสุส อวิชานโต

สารมฺภา ชายเต โภโธ โสปี เตเนว ทฺยหติ.

ความโกรธเกิดขึ้นแก่คนโง่เขลาไม่รู้แจ้ง เพราะความแข่งดี เขา
ย่อมถูกความโกรธนั้นแลเผา.

(โพธิสุต)

บุ. ชา. ทศก. ๒๗/๒๘๐.

๑๐๔. โอนทโร โย สหเต ชิมฺจุนํ

ทานุโต ตปฺสูสี มิตปานโฆชน

อาหารเหตุ น กรโติ ปาปํ

ตํ เว นรํ สมณมาหุ โลก.

คนใดมีท้องพร้อม ย่อมทนความหิวได้ ผู้ฝึกตนมีความเพียร
กินดีมีพอประมาณ ไม่ทำบาปเพราะอาหาร ท่านเรียกคนนั้นแล ว่า
สมณะในโลก.

บุ. ชา. ทศก. ๒๗/๒๗๔.

๑๐๕. กามะ อิทฺฐา กามรตา กามะสุ อธิมุจฺฉิตา

นรา ปาปานิ กตฺวาน อูปฺชฺชนฺติ ทฺกฺคตฺตี.

นรชนผู้กำหนัดในกาม ยินดีในกาม หมกมุ่นในกาม ทำบาป
ทั้งหลาย ย่อมเข้าถึงทุกคติ.

(ปัจจุเจกพุทธ)

บุ. ชา. สฎฺฐิ. ๒๘/๓๓.

๑๐๖. คาเม วา ยทิวารณฺเณ   นิรุเน วา ยทิวา ฤเต

ยตุถ อรหฺนโต วิหรนฺติ   ตํ ภูมिरามเณยฺยกํ.

พระอรหันต์ทั้งหลาย อยู่ในที่ใด คือบ้านก็ตาม ป่าก็ตาม
ที่ลุ่มก็ตาม ที่ดอนก็ตาม ที่นั้นย่อมเป็นภูมินำร้นรมย์.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๘.

๑๐๗. โจทิตา เทวทูเตหิ   เย ปมชฺชนฺติ มาณวา

เต ทิมฺรตฺตํ โสจนฺติ   หินกายุปคา นรา.

คนเหล่าใด อันเทวทูตตักเตือนแล้ว ยังประมาทอยู่, คนเหล่านั้น
เข้าถึงกายอันเลว ย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน.

(พุทธ)

ม. อุ. ๑๔/๓๔๖.

๑๐๘. โจโร ยถา สนฺธุมุเข คหิโต

สทฺมมฺนา หลฺลติ ปาปชฺโม

เอวํ ปชา เปจฺจ ปรมฺหิ โลเก

สทฺมมฺนา หลฺลติ ปาปชฺโม.

โจรผู้มีความชั่ว ถูกเขาจับได้ซึ่งหน้า ย่อมเดือดร้อนเพราะกรรม
ของตนนั้นใด ประชาผู้มีความชั่ว ละไปแล้ว ย่อมเดือดร้อน
เพราะกรรมของตนในโลกหน้าฉนั้น.

(รฎฐปาถเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๗๕.

๑๐๘. ขาดิถุโธ ธนถุโธ โคตตถุโธ จ โย นโร

สญญาตี อติมญญเตติ ตัม ปราภวโต มุขัม.

คนใด หยิ่งเพราะชาติ หยิ่งเพราะทรัพย์ หยิ่งเพราะสกุล ย่อม
ดูหมิ่นญาติของตน ข้อนั้นเป็นเหตุแห่งความเสื่อมของคนนั้น.

(พุทธ)

บุ. สุ. ๒๕/๓๔๗.

๑๐๙. ตัม พุริมิ อุปสนโตติ กามสฺส อนเปกฺขินัม

กนฺธา ตสฺส น วิชฺชนฺติ อตาริ โส วิสฺตติกัม.

เราเรียกผู้ไม่เชื่อใจในกามทั้งหลายนั้นว่าผู้สงบ, เครื่องร้อยรัด
ของเขาไม่มี เขาจึงข้ามค้ำหาว่าวุ่นไปได้.

(พุทธ) บุ. สุ. ๒๕/๕๐๑.

บุ. มหา. ๒๕/๒๕๕, ๒๕๗.

๑๑๐. เตชวาปี หิ นโร วิจฺกฺขโณ

สฺสกโต พหุชนสฺส ปุชฺชิตो

นารีนํ วสฺสกโต น ภาสติ

ราหุณา อุปฺหโตว จนฺทิมมา.

ถึงเป็นคนมีเดช มีปัญญาเฉียบแหลม อันคนเป็นอันมากสักการบูชา
อยู่ในอำนาจของสตรีเสียแล้ว ย่อมไม่รุ่งเรือง เหมือนพระจันทร์ถูก
พระราหูบังฉะนั้น.

(พุทธ)

บุ. ชา อสีติ. ๒๘/๑๒๗.

๑๑๕. น เว อนตุถกุตเลน อตุถจริยา สุขาวหา

หาเปติ อตุถ ทุมเมโธ กปี อารามโก ยถา.

การบำเพ็ญประโยชน์โดยไม่ฉลาดในประโยชน์ ก็นำความสุขมาให้ไม่ได้เลย, ผู้มีปัญญาทราชมย่อมนพราประโยชน์ จุลิงฝ้าสวน ฉะนั้น.

๑๕.

๑๑๖. น หิ สพฺเพสุ จาเนสุ ปุริโส โหติ ปญฺทิตโต

อิติปิ ปญฺทิตา โหติ ตตุถ ตตุถ วิจฺจขณา.

บุรุษจะเป็นบัณฑิตในที่ทั้งปวงก็หาไม่, แม้สตรีก็เป็นบัณฑิตมีปัญญาเฉียบแหลมในที่นั้น ๆ ได้เหมือนกัน.

(เทวดา)

ขุ. ชา. อฏฺฐก. ๒๗/๒๔๑.

๑๑๗. นินฺทาย นปฺปเวเชยฺย

น อุนฺณเมยฺย ปัสสิโต ภิกฺขุ

โลกั สห มจฺจริเยน

โกธั เปสฺสนิยฺยจ ปนฺนุเทยฺย.

ภิกษุไม่ควรหว่านไหวเพราะนินทา ได้รับสรรเสริญ ก็ไม่ควรเหิมใจ พึงบรรเทาความโลภกับความตระหนี่ ความโกรธ และความต่อเสียดเสียด.

(พุทธ) ขุ. สุ. ๒๕/๕๑๖.

ขุ. มหา. ๒๕/๔๖๔, ๔๖๖.

๑๑๘. ปณฺฑิต จ วิยตฺโต จ วิภาวี จ วิจฺจฺโณ

จิปรูป โมเจติ อุตฺตํ มา ภายตฺถคามิสฺสตี.

ผู้ฉลาดเฉียบแหลม แสดงเหตุและไม่ใช่เหตุได้แจ่มแจ้ง และ
คาดเห็นผลประจักษ์ ย่อมเปลื้องตน (จากทุกข์) ได้จับปล้น อย่า
กลัวเลย เขาก็กลับมาได้.

(ราช)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๔๔.

๑๑๙. ปณฺฑิตฺติ สมณฺญาโต เอกจริยํ อธิภูจฺจิตฺ

อถาปี เมถฺน ญตฺโต มนุโทว ปริกิสฺสตี.

ผู้ตั้งใจประพฤติตนเป็นคนโสด เขารู้กันว่าเป็นบัณฑิต, ส่วน
คนโง่ฝึกไฟในเมถุน ย่อมเสร้าหมอง.

(พุทธ) บุ. สุ. ๒๕/๔๕๔.

บุ. มหา. ๒๙/๑๘๖.

๑๒๐. ปหาย ปญฺจาวรณานิ เจตฺโส

อุปกฺกิลเส พฺยปฺนุชฺช สพฺเพ

อนิสฺสตีโต เณฺตฺวา สิเนหโฑถํ

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกฺปโป.

ผู้ฉลาดและเครื่องกั้นจิต ๕ ประการ กำจัดอุปกิเลสทั้งหมด ตัดรัก
และชังแล้ว อันค้นหาและทวิภูจฺจิตฺอัสยไม่ได้ พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือน
นอแรดฉะนั้น.

(พุทธ) บุ. สุ. ๒๕/๓๓๘.

บุ. จุ. ๓๐/๔๑๐.

๑๒๑. ปุตฺตา มตฺถิ ธนฺมตฺถิ อิติ พาลโ วิหณฺณติ

อตุตา หิ อตุตฺโณ นตฺถิ กุโธ ปุตฺตา กุโธ ธนฺ.

คนเขลาคิดว่า เรามีบุตร เรามีทรัพย์ จึงเดือดร้อน, ที่แท้ตน
ของตนก็ไม่มี จะมีบุตร มีทรัพย์ มาแต่ที่ไหนเล่า.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๓.

๑๒๒. พุรฺหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาวจรียาติ วุจฺจเร

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา.

มารดาบิดา ท่านว่าเป็นพรหม เป็นบุรพจารย์ เป็นที่นับถือ
ของบุตร และเป็นผู้อนุเคราะห์บุตร.

(โสณโพธิสตุต)

พ. ชา. สตุตติ. ๒๗/๖๖.

๑๒๓. มธฺวา มณฺณตี พาลโ ยาว ปาปํ น ปจฺจติ,

ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ อถ ทุกฺขํ นิคจฺจติ.

ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล คนเขลาจึงเข้าใจว่ามีรสหวาน, แต่
บาปให้ผลเมื่อใด คนเขลาข่มประสพทุกข์เมื่อนั้น.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๔.

๑๒๗. ยมฺหา ฌมฺมํ วิชานะยิย สมนฺมาสมฺพุทฺธเทสิตฺถ

สกุทจฺจํ นํ นมสฺเสยฺย อคฺคิหุตฺตํ พุราหุมนฺ.

บุคคลรู้แจ้งธรรม ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว จาก
ผู้ใด ฟังนอบน้อมผู้นั้น โดยเคารพ เหมือนพราหมณ์นับถือการบูชาไฟ
ฉะนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ธ. ๒๕/๖๘.

๑๒๘. ยสฺส ปาปี กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถิยติ

โสมนํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมฺมา.

ผู้ใดทำกรรมชั่วแล้ว ละเสียได้ด้วยกรรมดี, ผู้นั้นย่อมยังโลกนี้
ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆหมอกฉะนั้น.

(อังกุลิมาล)

ม. ม. ๑๒/๔๘๗.

๑๒๙. ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย นิสฺสึเทยฺย สยฺยฺย วา

น ตสฺส สาขํ ภณฺเชยฺย มิตฺตทพฺโง หิ ปาปโก.

บุคคลนั้นหรืออนที่ร่มเงาต้นไม้ใด ไม่ควรหักกิ่งต้นไม้
นั้น, เพราะผู้ประทุษร้ายมิตร เป็นคนเลวทราม.

(โพธิสตุต)

ขุ. ชา. มหา. ๒๘/๒๖.

๑๓๐. เย จ ฆมมุตฺต กุสลา   โปราณุตฺต ทิสฺสปติ

จาริตฺเตน จ สมฺปนฺนา   น เต คจฺจนฺติ ทุกฺกตี.

ชนเหล่าใด ฉลาดในขนบธรรมเนียมโบราณ และประกอบด้วย
จารีตประเพณีดี, ชนเหล่านั้น ย่อมไม่ไปสู่อุคติ.

(โสณโพธิสุตต)   บุ. ชา. สุตตติ. ๒๘/๖๓.

๑๓๑. เย น กานฺหติ โอวาทํ   นรา พุทุเชน เทลิตํ

พฺยสนํ เต คมิตฺตสนฺติ   รกฺขสิหิว วาณิชา.

ผู้ใดจักไม่ทำตามโอวาทที่ผู้รู้แสดงแล้ว, ผู้นั้นจักถึงความย่อยยับ
เหมือนพ่อค้าถึงความย่อยยับเพราะพวกโจรสลัดฉะนั้น.

(พุทฺธ)   บุ. ชา. ทุก. ๒๗/๗๑.

๑๓๒. โย จตฺตานํ สมฺกุกฺเส   ปเร จ อวชานติ

นิหิโน เสน มาเนน   ตํ ชญฺญา วสโล อิติ.

ผู้ใดยกย่องตนและดูหมิ่นผู้อื่น, เป็นคนเลวเพราะการถือตัวเอง
พึงรู้ผู้นั้นว่าเป็นคนเลว.

(พุทฺธ)   บุ. สุ. ๒๕/๓๕๑.

๑๓๓. โย จ สีสถจ ปญญจ สุตถจตุตถนิ ปสฺสติ

อุภินฺนํมตฺถํ จรติ อตฺตโน จ ปสฺส จ.

ผู้ใดเห็นศีล ปัญญา และสุตะ ในตน. ผู้นั้นย่อมประพฤติ
ประโยชน์ตนและผู้อื่นทั้ง ๒ ฝ่าย.

(โพธิสุตต) ชุ. ชา. สตฺตก. ๒๗/๒๒๑.

๑๓๔. โย จ เมตฺตํ ภาวยติ อปฺปมาณํ ปฏิสฺสโต

ตฺนุ สํโยชนา โหนฺติ ปสฺสโต อุปรักขยํ.

ผู้ใดมีสติเฉพาะหน้า เจริญเมตตาไม่มีประมาณ, สักโยชน์
ของผู้เห็นความสิ้นแห่งอุปธิ์นั้น ย่อมเบาบาง.

(พุทธ) อญ. อฏฺฐก. ๒๓/๑๕๒.

๑๓๕. โย ทนฺธกาเล ตรติ ตรณฺเยะ จ ทนฺธเย

อโยนิโส สํวิธานน พาลो ทุกฺขํ นิคจฺจติ.

ผู้ใดย่อมรีบในกาลที่ควรช้า และช้าในกาลที่ควรรีบ, ผู้นั้น
เป็นคนเขลา ย่อมถึงทุกข์ เพราะการจัดทำโดยไม่แยบคาย.

(สมภูตเถร) ชุ. เถร. ๒๖/๓๑๓.

๑๓๖. โย ทนุชกาลเถ ทนุชเชติ ตรณียเย จ ตารเย

โยนิโส ลัทธิชานน สุกัม ปปโปติ ปณฺฑิตโต.

ผู้ใดเข้าไปในกาลที่ควรช้า และรีบในกาลที่ควรรีบ, ผู้นั้นเป็นผู้
ฉลาด ย่อมถึงสุข เพราะการจัดทำโดยแยกคาย.

(สมณุตเถร) ชุ. เถร. ๒๖/๓๑๓.

๑๓๗. โย น หนฺตึ น ทมาเตติ น ชินาติ น ชาปเย

เมตฺตโส สพฺพญฺทานํ เวนฺนตฺตสฺส น เกนจิ.

ผู้ใดไม่ฆ่าเอง ไม่ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ชนะเอง ไม่ให้ผู้อื่นชนะ,
ผู้นั้น ชื่อว่ามีเมตตาต่อสัตว์ทั้งปวง และไม่มีเวรกับใคร ๆ.

(พุทธ) อญ. อญฺจก. ๒๓/๑๕๒.

๑๓๘. โย มาตฺรึ ปิตฺรึ วา มจฺโจ ฅมฺเมน โปสฺสตี

อิเชว นํ ปัสฺสนฺตึ เปจฺจ สคฺเค ปโมทตี.

ผู้ใดเลี้ยงมารดาบิดาโดยธรรม บัณฑิตย่อมสรรเสริญผู้นั้นใน
โลกนี้, เขาจะไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์.

(สุวรรณสามโพธิสตุต) ชุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๕๖.

๑๓๕. โย เว กตญญู กตเวที ธีโร
กถยาณมิตฺโต ทพฺพหตฺตติ จ โหติ
ทฺถุชิตฺตสฺส สกฺกจฺจ กโรติ กิจฺจํ
ตถาวิชฺชํ สปฺปฺริสฺสํ วทฺนฺติ.

ผู้มีปรีชาใด เป็นคนกตัญญูกตเวที มีกถยาณมิตรสนิทสนมกัน
และช่วยทำกิจของมิตรผู้ตกยากโดยเต็มใจ ท่านเรียกคนอย่างนั้นว่า
สัตบุรุษ.

(สรภงฺคโพรฺชิตฺต)   บุ. ชา. จตุตาฬิ. ๒๓/๕๔๑.

๑๔๐. โย หเว อธิมมาทาย   ญฺญชฺมาโน ปลายติ
น หิ เต อธิมตฺถิติ   ตํ ชลฺญา วสฺโส อิติ.

ผู้ใด กู้หนี้ยืมมากินมาใช้แล้วหลบหนีไป ด้วยปฏิเสธว่าหนี้ของ
ท่านไม่มี ฟังรู้ผู้นั้นว่าเป็นคนเลว.

(พฺทฺธ)   บุ. สุ. ๒๕/๓๔๐.

๑๔๑. โย โหติ พฺยตฺโต จ วิสารโท จ
พฺพสฺส
ชฺมมฺส
ส ตาทิโส วุจฺจติ สจฺจมฺโสภโณ.

ผู้ใดเป็นคนฉลาด แก่ล้ากว่า เป็นผู้ฟังมาก ทรงธรรม และ
ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม, คนเช่นนั้นท่านเรียกว่า ยังหมู่ให้้งดงาม.

(พฺทฺธ)   อญ. จตุกฺก. ๒๑/๑๐.

๑๔๒. รากถุจ โทสถุจ ปหา โมห

สนุทลยิตฺวาน ลโยชนานิ

อสนุตฺถํ ชีวิตฺตฺถมฺมํ

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป.

บัณฑิตละราคะ โทสะ และโมหะ ทำลายสังโยชน์ได้แล้ว
ย่อมไม่หวาดเสียวในสังขารชีวิต. พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด
ฉะนั้น.

(พุทธ) พุ. ส. ๒๕/๓๓๕.

พุ. จ. ๓๐/๔๒๖, ๔๒๗.

๑๔๓. สเจ อินฺทฺริยสมฺปนฺโน

สนฺโต สนฺติปเท รโต

ธเรติ อนฺติมํ เทหํ

เชตุวา มารํ สวาหนํ.

ถ้าเป็นผู้มีอินทรีย์สมบูรณ์ สงบและยินดีในทางสงบแล้ว จึงชื่อว่า
พระนารพร้อมทั้งพาหนะ ทรงไว้ซึ่งกายอันมีในที่สุด.

(พุทธ)

พุ. อิติ. ๒๕/๒๗๑.

๑๔๔. สเจ ภายถ ทฺกฺขสฺส

สเจ โว ทฺกฺขมฺปิยํ

มา กตฺถ ปาปกํ กมฺมํ

อาวี วา ยทิ วา รโห.

ถ้าท่านกลัวทุกข์ ถ้าท่านไม่รักทุกข์, ก็อย่าทำบาปกรรมทั้งใน
ที่แจ้งทั้งในที่ลับ.

(พุทธ)

พุ. อ. ๒๕/๑๕๐.

๑๔๕. สพฺพทา ทิสฺสา อหฺนุปริกฺคฺมฺม เจตฺตฺสา

เนวชฺฌคฺคา ปิยตฺรมตฺตนา กฺวฺจิ

เอวํ ปิโย ปุถฺว อตฺตฺตา ปเรถํ

ตสฺสฺมา น หิเส ปฺริ อตฺตกาโม.

เราคิดค้นหาทุกทิศแล้ว ก็ไม่พบผู้อื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตน
ในที่ไหน ๆ, ถึงผู้อื่นก็มีตนเป็นที่รักมากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ผู้รักตน
จึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น.

(พุทธ)

ต้. ศ. ๑๕/๑๐๘.

๑๔๖. สลฺลาภํ นาทิมณฺญฺเยยฺย นานฺญฺเยถํ ปิหฺยญฺจเร

อณฺญฺเยถํ ปิหฺยํ ภิกฺขุ สฺมาธิํ นาทิคฺจฺจติ.

ไม่พึงดูหมิ่นลาภของตน ไม่ควรเที่ยวปรารภนาภของผู้อื่น
ภิกษุปรารภนาภของผู้อื่น ย่อมไม่บรรลุสมาธิ.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๖๕.

๑๔๗. สาทิเยสุ อหฺนุสฺสาวี อติมานเณ จ โน ยฺยูโต

สณฺุโห จ ปฏฺิภาณฺวา น สทฺุโห น วิรชฺชติ.

ผู้ไม่ระเรงไปในอารมณ์ที่ชอบใจ ไม่ประกอบในความดูหมิ่น
เป็นผู้ละเอียดเหยียบแหลม ย่อมไม่เชื่อง่าย ไม่หน่ายแห่ง.

(พุทธ) บุ. สฺ. ๒๕/๕๐๑.

บุ. มหา. ๒๘/๒๓๘, ๒๘๔.

๑๔. ปุณฺณวรรค คือ หมวดบุญ

๑๕๑. อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุณฺโณ อุภยตฺถ นนฺทติ

ปุณฺณํ เม กตฺนฺทติ นนฺทติ ภิกฺขุโย นนฺทติ สุกฺตี กโต.

ผู้ทำบุญแล้ว ย่อมยินดีในโลกนี้ ตายแล้ว ย่อมยินดี ชื่อว่า
ย่อมยินดีในโลกทั้งสอง. เขา ย่อมยินดีที่เราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติ
ย่อมยินดียิ่งขึ้น

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒/๑๗.

๑๕๒. อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตปุณฺโณ อุภยตฺถ โมทติ

โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน.

ผู้ทำบุญแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกนี้ ละไปแล้ว ย่อมบันเทิง
ชื่อว่า ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง, เขาเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของ
ตนแล้ว ย่อมบันเทิงปราโมทย์.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๑๗.

๑๕๓. ปุณฺณลฺลเย ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุณฺนปฺปุนํ

ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สฺวโข ปุณฺณสฺส อุจฺจโย.

ถ้าบุรุษจะพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ ควรทำความพอใจ
ในบุญนั้น การตั้งสมบุญนำความสุขมาให้.

(พุทธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๓๐.

๑๕๗. อุปปมาญ มนุสสานัน หิเพยฺย นํ สุปริโส

จเรยฺยาทิตฺตลีโสว นตฺถิ มจฺจุสฺส นาคโม.

อายุของมนุษย์มีน้อย คนดีพึงถูกอายุนั้นเสีย พึ่งประพาศิคุจ
คนที่ศีรยะถูกไฟไหม้ มฤตยูจะไม่มาถึงยอมไม่มี.

(พุทธ) ตี. ศ. ๑๕/๑๕๘. บุ. มหา. ๑๕/๑๔๓.

๑๕๘. ทหฺรา จ มหฺนฺตา จ เย พาลา เย จ ปญฺทิตา

สพฺเพ มจฺจุวํสํ ยนฺติ สพฺเพ มจฺจุปรายนา.

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งเขลา ทั้งฉลาด ล้วนไปสู่อำนาจแห่ง
ความตาย ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า.

(พุทธ) นัย- ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. บุ. สุ. ๒๕/๔๔๘.

๑๕๙. น อนฺตฺลิกฺเข น สมฺมุตฺตมชฺฌ

น ปพฺพตํ วิวํ ปวีถํ

น วิชฺชตี โส ชคตฺตปฺปเทโส

ยตฺตฺรภูจฺจิตํ นปฺปสฺสเหยฺย มจฺจุ.

จะอยู่ในอากาศ อยู่กลางสมุทร เข้าไปสู่หีบเขา ก็ไม่พ้นจาก
มฤตยูได้ ประเทศคือดินแดนที่มฤตยูจะไม่รุกรานผู้อยู่ ไม่มี.

(พุทธ) บุ. ฐ. ๒๕/๓๒.

๑๖๐. ปุ่ปฺพานิ เหว ปจันนุตฺตํ พุยาสตุตมมณฺสํ นรํ

อติตฺตํ เหว กามสฺส อนุตฺโต กุรุเต วสฺส.

ความตายย่อมทำคนเก็บดอกไม้ (กามคุณ) มีใจข้องในอารมณ์
ต่าง ๆ ไม่อึดในกาม ไว้ในอำนาจ.

(พุทธ)

พ. ฐ. ๒๕/๒๑.

๑๖๑. ยถา ทณฺฑน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจริ

เอวฺ ชรา จ มจฺจุ จ อายํ ปาเชนฺติ ปาณินํ.

ผู้เลี้ยงโค ย่อมต้องฝูงโคไปสู่ที่หากินด้วยพลองฉันใด, ความแก่
และความตาย ย่อมต้องอายุของสัตว์มีชีวิตไปฉันนั้น.

(พุทธ)

พ. ฐ. ๒๕/๓๓.

๑๖๒. ยถาปี กุมฺภการสฺส กตา มตฺติกภาชนา

สพฺเพ เกทปริยนฺตา เอวฺ มจฺจาน ชีวิทํ.

ภาชนะดินที่ช่างหล่อทำแล้ว ล้วนมีความแตกเป็นที่สุด ฉนั้นใด,
ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ฉันนั้น.

(พุทธ)

นัย-ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. พ. ส. ๒๕/๔๔๘.

๑๖๓. ยถา วาริวโห ปุโร วहे รุกฺเข ปกุสฺเซ

เอวฺ ชราย มรเณน วุญฺหนุเต สพุพปานิโน.

ห้วงน้ำที่เต็มฝั่ง ฟุ้งพัดต้นไม้ซึ่งเกิดที่ตกลงไปนั้นใด, สัตว์มีชีวิตทั้งปวง ย่อมถูกความแก่และความตายพัดไปนั้นนั้น.

(เตมียโพธิสุต)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๖๔.

๑๖. วาจาพรรค คือ หมวดวาจา

๑๖๔. กลฺยาณิเมว มุญฺเจยฺย น हि มุญฺเจยฺย ปาปิกํ

โมกฺโข กลฺยาณียา สาธุ มุตฺวา ตปฺปติ ปาปิกํ.

พึงเปล่งวาจางามเท่านั้น ไม่พึงเปล่งวาจาชั่วเลย การเปล่งวาจา
งามยังประโยชน์ให้สำเร็จ คนเปล่าวาจาชั่วย่อมเดือดร้อน.

(พุทธ)

บุ. ชา. เอก. ๒๗/๒๘.

๑๖๕. ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย

ปฺเร จ น วิหิเสยฺย สา เว วาจา สุภาสิตา.

บุคคลพึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นเหตุยังตนให้เดือดร้อน และไม่เป็น
เหตุเบียดเบียนผู้อื่น, วาจาที่นั้นแล เป็นสุภายิต.

(วงคีตเถร)

บุ. สุ. ๒๕/๔๑๑.

๑๖๖. นาติเวลลั ปภาเสยย น ตูณหิ สพุพทา สียา

อวิกิณณ มิต วาจัน ปตเต กาล อูทิริเย.

ไม่ควรพูดจนเกินกาล ไม่ควรนิ่งเสมอไป เมื่อถึงเวลา ก็ควรพูดพอประมาณ ไม่พ่นเฟือ.

(พุทธ)

ช. ขา. มหา. ๒๘/๓๓๘.

๑๖๗. ปียวาจเมว ภาเสยย ยา วาจา ปฏินนุทิตา

ยั อนาทาย ปาปานิ ปเรลลั ภาสเต ปิยั.

ควรกล่าววาจาที่น่ารักอันผู้ฟังยินดีเท่านั้น เพราะคนดีไม่นำพาคำชั่วของผู้อื่นแล้ว กล่าวแต่คำไพเราะ.

(วงศ์สเถร)

ช. ส. ๒๕/๔๑๒.

๑๖๘. ปุริสสุส หิ ชาตสุส กุชาริ ชายเต มุเข

ยาย จินุทติ อตุทานัน พาลอ ทุพุภาสิตั ภณั.

คนที่เกิดมา มีฝั่งเกิดอยู่ในปาก คนโง่กล่าวคำไม่ดี ก็ชื่อว่าเอาฝั่งตากตัวเอง.

(พุทธ)

อง. ทสก. ๒๔/๑๘๕.

๑๖๕. ยลฺหิ กยฺรา ตลฺหิ วเท ยํ น กยฺรา น ตํ วเท

อกโรนฺตุ ภาสฺมานํ ปริชานนฺตุ ปณฺธิตทา.

บุคคลทำสิ่งใด ควรพูดสิ่งนั้น ไม่ทำสิ่งใด ไม่ควรพูดสิ่งนั้น,
บัณฑิตย่อมกำหนดรู้คนที่ไม่ทำ ได้แต่พูด.

(หกริตเถร) พุ. เถร. ๒๖/๓๐๕.

๑๗๐. โย อตฺตเหตุ ปฺรเหตุ ฆนเหตุ จ โย นโร

สกุขิปฺปญฺโญ มุสา พฺรุติ ตํ ชลฺยา วสโล อิติ.

คนใด ถูกอ้างเป็นพยาน เบิกความเท็จ เพราะตนก็ดี เพราะ
ผู้อื่นก็ดี เพราะทรัพย์ก็ดี ฟังรู้ว่าผู้นั้นเป็นคนแล้ว.

(พุทธ) พุ. ส. ๒๕/๓๕๐.

๑๗๑. โย นิหฺตียํ ปัสสติ ตํ วา นิหฺตติ โย ปัสสียิ

วิจฺนาติ มุเขน โส กสิ กสิณา เตน สฺขํ น วิหฺตติ.

ผู้ใดสรรเสริญคนควรติ หรือติคนที่ควรสรรเสริญ, ผู้นั้นย่อม
เก็บโทษด้วยปาก เขาไม่ได้สุขเพราะโทษนั้น.

(พุทธ) อง. จตุกถ. ๒๑/๔.

๑๗๒. สหสฺสรมปี เจ วาจา อนตฺตปทสฺสยหิตา

เอกํ อตฺตปทํ เสยฺโย ยํ สุตฺตวา อุตฺตมมุตติ.

ถ้ามีวาจาที่ประกอบด้วยข้อความซึ่งเป็นประโยชน์แก่ตั้งพัน,
ข้อความที่เป็นประโยชน์ บทเดียว ที่ฟังแล้วสงบระงับได้ ประเสริฐ
กว่า.

(พุทธ)

ขุ. ฐ. ๒๕/๒๘.

๑๗. วิริยวรรค คือ หมวคความเพียร

๑๗๓. อปฺปเกนปี เมธาวิ ปาภณฺเณน วิจกฺขโณ

สฺมฺมฺญาเปติ อตฺตทานํ อณฺํ อคฺคิวั สนฺธมฺมํ.

ผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมตั้งตนได้ด้วยต้นทุนเมื่อน้อย
เหมือนคนก่อไฟน้อยขึ้นจะนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๒.

๑๗๔. อโหมจฺมํ ทิวสฺสํ กริริรา อปฺเปเนน พหุเกน วา

ยํ ยํ วิวหเต รตฺตติ ตพฺพุนนฺตสฺส ชีวิทํ.

ควรทำวันคืนไม่ให้เปล่าจากประโยชน์น้อยหรือมาก เพราะ
วันคืนผ่านบุคคลใดไป ชีวิตของบุคคลนั้น ย่อมพร่องจากประโยชน์
นั้น.

(สิริมณฑาเถร)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๓๕.

๑๗๘. โย จ สัตถุจ อญฺหญจ ตินา ภิกฺขุโย น มนฺตติ

กรํ ปุริสกิจฺจานิ โส, สุขา น วิหายติ.

ผู้ไม่สำคัญความหนาวและความร้อนให้ยิ่งไปกว่าหญ้า ทำกิจ
ของบุรุษ ย่อมไม่เสื่อมจากความสุข.

(พุทธ)

ที. ปาฎิ. ๑๑/๑๕๕.

๑๗๙. สัทธาพรรค คือ หมวดศรัทธา

๑๗๕. เอโกปิ สทฺโธ เมธาวิ อสุตฺตฺธานํ จ ฌาตินํ

ธมฺมฏฺโฐ สีสมฺปนฺโน โหติ อตฺถาย พนฺธุนํ.

ผู้มีศรัทธา มีปัญญา ตั้งในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล แม้คน
เดียว ย่อมเป็นประโยชน์แก่ญาติและพวกพ้องผู้ไม่มีศรัทธา.

(ปัสสิกเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๐๖.

๑๘๐. ทสฺสนกาโม สีสวตํ สทฺธมฺมํ โสตุมิจฺจติ

วิเนยฺย มจฺเจรมลํ ส เว สทฺโธติ วุจฺจติ.

ผู้ใด ใครเห็นผู้ศีล ประารถนาฟังพระสัทธรรม กำจัดมลทิน
คือความตระหนี่ได้, ผู้นั้นแล ท่านเรียกว่าผู้มีศรัทธา.

(พุทธ)

อง. ติก. ๒๐/๑๕๑.

๑๘๑. สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน ยโสโภคสมฺปิโต

ยํ ยํ ปเทสํ ภชติ ตตฺถ ตตฺถเว ปุชฺชิตฺ.

ผู้มีศรัทธา ประกอบด้วยศีล เพียบพร้อมด้วยยศและโภคะ จะ
ไปสู่ถิ่นใด ๆ ก็มีคนบูชาในถิ่นนั้น ๆ.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๕๕.

๑๘๒. เย นํ ทพฺพติ สทฺชาย วิปฺสฺสนฺเนน เจตฺตา

ตเมว อนฺนํ ภชติ อสุมี โลกํ ปรมฺหิ จ.

คนใดมีใจผ่องใส ให้ข้าวด้วยศรัทธา, คนนั้นย่อมได้ข้าว ทั้ง
ในโลกนี้ ทั้งในโลกหน้าเหมือนกัน.

(พุทธ)

ถ. ส. ๑๕/๘๒.

๑๘. สีสวรรค คือ หมวดศีล

๑๘๓. อาทิสฺสํ ปตฺติจฺจา จ กฺลฺยาณานญจ มาตุกํ

ปมฺขํ สพฺพชฺมฺมานํ ตสฺมา สีสํ วิโสชเย.

ศีลเป็นที่พึงเบื้องต้น เป็นมารดาของกัลยาณธรรมทั้งหลาย
เป็นประมุขของธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์.

(ศีลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

๑๘๔. อวณฺณณจ อภิตฺตฺถจ ทฺวสฺสึโล ลภเต นโร

วณฺณํ กิตฺติํ ปัสสณฺจ สทา ลภติ สึลวา.

คนผู้ทูลข่อมได้รับความติเตียนและความเสียชื่อเสียง ส่วนผู้มี
ศีล ข่อมได้รับชื่อเสียงและความยกย่องสรรเสริญทุกเมื่อ.

(สึลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๑๘๕. อิเชว กิตฺติํ ลภติ เปจฺจ สกฺเข จ สุมฺโน

สพฺพตฺถ สุมฺโน ธีโร สึเลสุ สฺสุมฺมาหิโต.

ผู้มีปริชา มั่งคั่งดีแล้วในศีล ข่อมได้รับชื่อเสียงในโลกนี้ ละไป
แล้ว ข่อมดีใจในสวรรค์ เชื่อว่าข่อมดีใจในที่ทั้งปวง.

(สึลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

๑๘๖. อิเชว นินฺนํ ลภติ เปจฺจาปาเย จ ทุมฺมโน

สพฺพตฺถ ทุมฺมโน พาโล สึเลสุ อสมฺมาหิโต.

คนเขลา ไม่มั่นคงในศีล ถูกติเตียนในโลกนี้ และละไปแล้ว
ข่อมเสียใจในอบาย เชื่อว่าข่อมเสียใจในที่ทั้งปวง.

(สึลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

๑๘๗. กายน วาจา จ โยธ สลฺยโต

มนสา จ กิณฺจ น กโรติ ปาป

น อตฺตเหตุ อธิกั ภณฺาติ

ตถาวิชฺ สีสวนฺตํ วทนฺติ.

ผู้ใดในโลกนี้ สำรวมทางกายวาจาและใจ ไม่ทำบาปอะไร ๆ และไม่พูดพล่อย เพราะเหตุแห่งตน, ท่านเรียกคนอย่างนั้นว่า ผู้มีศีล.

(สรภงฺคโพธิสฺตฺต)

บุ. ขา. จตฺตาศีล. ๒๗/๕๕๐.

๑๘๘. ตสมฺมา หิ นาริ จ นโร สีสฺวา

อฏฺฐจฺงฺคฺเปตฺติ อูปวสฺสุโปสฺถ

ปฺญณฺานิ กตฺตาน สฺขุทฺธิยานิ

อนินฺทิตฺตา สคฺคฺมุเปนฺติ ฌานํ.

เพราะฉะนั้น หญิงและชายผู้มีศีล รักษาอุโบสถประกอบด้วย องค์ ๘ ทำบุญอันมีสุขเป็นกำไร จึงไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าถึงสถาน สวรรค์.

(พุทธ)

อง. ติก. ๒๐/๒๗๖.

๑๘๕. น เวทา สมุปรายาย น ชาติ นปี พนุชวา

สถณจ สีสถัสุทธี สมุปรายสุชวาทิ.

เวทมนตร์ ชาติกำเนิด พวกพ้อง นำสุขมาให้ในสัมปรายภพ
ไม่ได้, ส่วนศีลของตนที่บริสุทธีดีแล้ว จึงนำสุขมาให้ในสัมปรายภพได้
(โพธิสตต) ชุ. ชา. ปญจก. ๒๗/๑๗๕.

๑๕๐. พหุสุตโตปี เจ โหติ สีสถสุ สุตมาหิโต

อุภเยน น ปัสสนติ สีสโต จ สุตเตน จ.

ถ้าเป็นพหุสุต มันคงคิดในศีล บัณฑิตย่อมสรรเสริญเขาด้วยคุณ
๒ ประการ คือด้วยศีลและด้วยสุตะ.

(พุทธ) อญ. จตุกก. ๒๑/๕.

๑๕๑. โย จ วสุตตัม ชีเว ทุสสิโล อสมมาหิโต

เอกาหิ ชีวิต์ เสยโย สีสนวนุตตส ฌายิโน.

ผู้ไม่มีศีล ไม่มั่นคง พึ่งเป็นอยู่ตั้งร้อยปี, ส่วนผู้มีศีล เฟ่ง
พินิจ มีชีวิตอยู่วันเดียว ประเสริฐกว่า.

(พุทธ) ชุ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๑๕๒. สีสเมวิช สิกุเขถ อสุมี โลเก สุตสิกขิตัม

สีลัม หิ สพุพสมปตฺตึ อูปนาเมติ เสวิตัม.

พึงศึกษาศีลในโลกนี้ เพราะศีลที่ศึกษาดีแล้วเสพแล้วในโลกนี้.
ย่อมน้อมนำมาซึ่งสมบัติทั้งปวง.

(สีลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๑๕๓. สีลัม รุกเขยฺย เมชาวี ปตฺถยาโน ตโย สุเข

ปัสสัม วิตุตฺติลาภญฺจ เปจฺจ สคฺคเ ปโมทนัม.

ผู้มีปัญญาเมื่อปรารถนาสุข ๓ อย่าง คือ ความสรรเสริญ
ความได้ทรัพย์ และความละไปบันเทิงในสวรรค์ ก็พึงรักษาศีล.

(สีลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๑๕๔. สีลวา หิ พหุ มิตฺเตเต สญฺญเมนาธิกจฺจนฺติ

ทฺฐสึโล ปน มิตฺเตเตหิ ธัมมเต ปาปมาจฺร.

ผู้มีศีลย่อมได้มิตรมากด้วยความตำราวม ส่วนผู้ไม่มีศีล ประพฤติ
ชั่ว ย่อมแตกจากมิตร.

(สีลวเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๒๐. เสวนาวรรค คือ หมวดคบหา

๑๕๕. อสนุเต นุปเสเวยฺย สนุเต เสเวยฺย ปณฺฑิโต

อสนุโต นิรยํ เหนฺติ, สนุโต ปาเปฺนฺติ สุกฺติ.

บัณฑิตไม่พึงคบอัสถุบุรุษ พึงคบสัถุบุรุษ เพราะอัสถุบุรุษย่อม
นำไปสู่นรก สัถุบุรุษย่อมให้ถึงสุคติ.

(โพธิสตุต)

บุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๓๗.

๑๕๖. ตกรํ ว ปลาเสน

โย นโร อุปนฺนุหฺติ

ปตฺตาปี สุรภี วายนฺติ เอวํ ธีรูปเสวนา.

คนห่ออกฤษณาด้วยใบไม้ แม้ใบไม้ก็หอมไปด้วยจันใด, การ
คบกับนักปราชญ์ก็จันนั้น.

(โพธิสตุต)

บุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๓๗.

๑๕๗. น ปาปชนสฺเสวี

อจฺจนฺตสุขเมชฺติ

โคธากุลํ กกณฺฎาว กลี ปาเปติ อตฺตํ.

ผู้คบคนชั่ว ย่อมถึงความสุขโดยส่วนเดียวไม่ได้, เขาย่อมยังตน
ให้ประสบโทษ เหมือนกิ่งก่าเข้าฝูงเหี้ยฉะนั้น.

(โพธิสตุต)

บุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๖.

๑๕๘. ปาปมิตฺเต วิชฺเชตฺวา ภิชฺชยฺยตฺตมปฺปคฺคฺล

โอบาทะ จสฺส ติฏฺฐเจยฺย ปตฺตเถนฺโต อจฺฉํ สุขํ.

ผู้ปรารถนาความสุขที่มั่นคง พึงเว้นมิตรชั่วเสีย คบแต่บุคคล
สูงสุด และพึงตั้งอยู่ในโอบาทของท่าน.

(วิมลเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๐๕.

๑๕๙. ปุตฺติมจฺฉํ กุสฺสคฺเคน โย นโร อฺปนฺนยฺหติ

กุสฺสาปฺปิ ปุตฺติ วายนฺติ เอวํ พาลุปฺเสวนา.

คนห่อปลาน้ำด้วยใบหญ้าคา แม่หญ้าคาก็พลอยเหม็นน้ำไปด้วย
ฉันใด, การคบกับคนพาลก็ฉันนั้น.

(ราชธิดา)

พ. ชา มหา. ๒๘/๓๐๓.

๒๐๐. ยาทิสํ กุรุเต มิตฺตํ ยาทิสญฺจอุปเสวติ,

โสปี ตาทิสโก โหติ สหฺวาโส หิ ตาทิส.

คบคนเช่นใดเป็นมิตร และสมคบคนเช่นใด, เขาก็เป็นคนเช่น
นั้น เพราะการอยู่ร่วมกันย่อมเป็นเช่นนั้น.

(โพธิสตฺต)

พ. ชา. วิส. ๒๓/๔๓๗.

๒๐๑. สทุเรน จ เปสเลน จ

ปลยวตา พหุสสุเตน จ

สจิตฺ หิ กรยฺย ปณฺทิตฺ.

ภทฺโท สปฺปริเสหิ สงฺคโม.

บัณฑิต พึงทำความเป็นเพื่อนกับคนที่ศรัทธา มีศีลเป็นที่รัก
มีปัญหาและเป็นพหุสสุต, เพราะการสมาคมกับคนดี เป็นความเจริญ.

(อานนุทเถร)

พ. เถร. ๒๖/๔๐๕.